

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

การศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เพราะการศึกษาเปรียบเสมือนแสงสว่างที่จะส่องนำชีวิตของมนุษย์ไปสู่ความสำเร็จทั้งในโลกนี้และโลกอาคีเราะฮ์ ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก จะเห็นได้ว่าอายะฮ์แรกที่ถูกระทานลงมายังท่านเราะฮ์ลุล ๙ นั้นเป็นอายะฮ์ที่เกี่ยวกับการศึกษา ดังคำตรัสของอัลลอฮ์ ๙ ว่า

﴿أَقْرَأْ بِأَسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۚ أَلَمْ يَكُنْ عَلِيمًا بِمَا لَا يُرَىٰ ۚ وَالَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۚ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾

(العلق: 1-5)

ความว่า “จงอ่านด้วยพระนามแห่งพระเจ้าของเจ้าผู้ทรงบังเกิด ทรงบังเกิดมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านเถิด และพระเจ้าของเจ้านั้นผู้ทรงใจบุญยิ่ง ผู้ทรงสอนใช้ปากกา ผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้”

(อัลอะลัก : 1-5)

และพระองค์อัลลอฮ์ ๙ ได้ตรัสอีกว่า

﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾

(الزمر: 9)

ความว่า “จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) บรรดาผู้รู้และบรรดาผู้ที่ไม่รู้ จะเท่าเทียมกันหรือ? แท้จริงบรรดาผู้ที่มีสติปัญญาเท่านั้นที่จะใคร่ครวญ”

(อิซฮุมร : 9)

จากหลักฐานอัลกุรอานข้างต้น แสดงให้เห็นว่าอิสลามให้ความสำคัญต่อการศึกษาเป็นอย่างมากเสมือนว่าการศึกษานั้นเท่ากับการทำความกตดีต่อพระผู้เป็นเจ้า ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์ (2525 : 1) ได้กล่าวว่า อิสลามเน้นการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม อิสลามกำหนดว่า ไม่ว่าจะคนรวยหรือคนจนย่อมมีโอกาสที่จะศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ และถือว่าการศึกษานั้นเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคน ไม่ว่าจะชายหรือหญิงก็ต้องแสวงหาความรู้ มุฮัมมัดอมิน บินกาสัน (2521 : 2) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงยกย่องและทรงยกระดับความมีเกียรติของบรรดาผู้ที่ศึกษาหาความรู้ และด้วยการศึกษาหาความรู้ตนเองจะทำให้พวกเขาประสบความสำเร็จทั้งโลกนี้และโลกอาคิเราะฮฺ

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมนุษย์มีการศึกษานอกระบบมาตั้งแต่ร่วมตัวเป็นกลุ่มสังคมจากนั้นเมื่อเกิดสถาบันต่าง ๆ สถาบันก็ได้เป็นตัวแทนในการจัดการศึกษาขึ้น (สมหมาย จันทร์เรือง, 2544 : 3)

การศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นระดับการศึกษาที่มีความสำคัญเพราะเป็นการศึกษาระดับเดียวที่เปิดโอกาสให้ประชาชนชาวไทยในวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาโดยเท่าเทียมกันไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีฐานะอย่างไรนับเป็นความเสมอภาคทางการศึกษาที่รัฐจัดให้ประชาชนทุกคน (บุญเสริม ฤทธิเดช, 2536 : 1)

การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน และให้สามารถคงสภาพอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ มีความสามารถประกอบอาชีพตามควรแก่วัย และความสามารถได้ และสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กิ่งกาญจน์ ศรีสันดา, 2545 : 1) จากรายงานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา ได้กล่าวถึง ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาภาคบังคับว่า “ความมุ่งหมายของการศึกษาภาคบังคับก็คือ ให้ความรู้ขั้นพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิตที่ดีได้ สำหรับบุคคล และสังคม” (นงลักษณ์ หะยีสาและ, 2540 : 3)

ในปัจจุบันมีการยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าการพัฒนาคนเป็นหัวใจสำคัญในกระบวนการพัฒนาทุกๆด้าน การพัฒนาคนเป็นกระบวนการที่เปิดทางให้ทุกคนได้รับการศึกษาและได้มีโอกาสเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นสิทธิอันชอบธรรมของประชาชน ซึ่งจะทำให้ทุกคนได้พัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2533 : 1) จากคำกล่าวนี้

แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาคนคือการให้คนได้รับการศึกษาดังที่ วนิดา สิทธิธรรณฤทธิ์ (2521 : 1 อ้างถึงในณรงค์กร ชำนาญเวช, 2536 : 2) กล่าวว่า การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน เพราะมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นจึงจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดเห็นของ ณรงค์กร ชำนาญเวช (2536 : 1) ที่ว่า การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะและเจตคติของมนุษย์เพื่อให้รู้จักตนเอง สังคม สามารถนำความรู้ความเข้าใจไปแก้ปัญหา พัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า ยิ่งกล่าวอีกว่า การศึกษาเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้พลเมืองของชาติเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ อรพันธ์ อัดถากร (2535 : 2 อ้างถึงในณรงค์กร ชำนาญเวช, 2536 : 2) กล่าวว่า การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับชนชั้น ในสังคม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี

ดังนั้น การศึกษานับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และที่สำคัญ การศึกษาจะสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปแก้ปัญหาได้และพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า ทั้งนี้ ระบบทางการศึกษาไทยต้องพัฒนาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สนองกับความต้องการของสังคม เนื่องจากว่าสภาพปัญหาการศึกษาของไทยที่ผ่านมาสรุปได้ว่า กระบวนการจัดการศึกษายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ในแง่ของการบริหารการศึกษายังขาดเอกภาพ หลักสูตรไม่ยืดหยุ่น ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน โรงเรียนไม่สามารถจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักสูตร และความต้องการของสังคมได้เต็มที่ กิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งเน้นเนื้อหาและความจำมากกว่าเน้นกระบวนการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง รัฐบาลบางส่วนยังขาดประสิทธิภาพของความเป็นครูบางด้าน เช่น เทคนิคการสอน คุณธรรม เทคนิคการวัดผล เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2536 : 2) จะเห็นได้ว่า การศึกษาไทยยังต้องพัฒนาและปรับหลักสูตรให้สนองความต้องการของชุมชน เพื่อเกิดประสิทธิภาพในระบบการศึกษาไทย

ประชาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันอย่างเคร่งครัด ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของศาสนาอิสลามเป็นหลักในการดำรงชีวิต ซึ่งนิยมส่งบุตรหลานของตนไปศึกษาเล่าเรียนหลักธรรมทางศาสนาอิสลามตามหมู่บ้าน ตามสุเหร่า มัสยิด หรือปอเนาะต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นสถานศึกษาที่ประชาชนในหมู่บ้านนั้นๆร่วมมือกันจัดตั้ง เพราะหลักธรรมทางศาสนาอิสลามได้บัญญัติให้บุคคลทั้งชายและหญิง ให้ทำการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม และเป็นหน้าที่ของบิดา มารดา และผู้ปกครองต้องส่งเสริมให้กุลบุตร กุลธิดา และบุตรหลานของตน เรียนรู้ทางหลักธรรมทางศาสนาอิสลามและทางโลก (สายสัมพันธ์, 2523 : 43) จะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้การเรียนการสอนอิสลามศึกษาเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก โดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ ปัตตานี ยะลา และ

นราธิวาส ทางรัฐบาลเองก็ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนอิสลามศึกษาโดยการเปิดหลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล เพื่อสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

การจัดการสอนศาสนาอิสลามตามสถานที่ดังกล่าวมักจะดำเนินการสอนในช่วงเวลาก่อนหรือหลังจากการเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาแล้ว ซึ่งทางกระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการ เขตการศึกษา 2 ผลการศึกษาพบว่า เด็กๆที่อยู่ในวัยเรียนระดับประถมศึกษา ต้องเรียนหนักเกินไป อันมีผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสามัญต่ำ และมีอัตราการสอบตกซ้ำชั้นสูงด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2541 : 1-2) โดยปกติแล้วคนมุสลิมจำเป็นต้องเรียนหนังสือด้านศาสนาและด้านสามัญไปพร้อม ๆ กัน โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่ต้องเรียนควบคู่กันไป ทางราชการมองว่า เด็กต้องเรียนหนักเกินไป ทำให้เด็กมีอัตราการสอบตกซ้ำชั้นสูงด้วย ผู้วิจัยเห็นว่า ประเด็นนี้ไม่ใช่สาเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว สิ่งที่ต้องคำนึงมากที่สุดคือ การแบ่งเวลาให้ถูกต้องพร้อมทั้งมีความขยันควบคู่กันไป แน่แน่นอนปัญหาดังกล่าวก็ไม่เกิดขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานศึกษาธิการเขต 2 โครงการอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นโครงการหนึ่งที่ทางเขตการศึกษา 2 ได้ดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาทางการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และบางอำเภอในจังหวัดสงขลา อันได้แก่ อำเภอเทพา จะนะ สะบ้าย้อย และนาทวี เป็นอำเภอที่มีประชากรมุสลิม โดยเฉพาะในเขตชนบท นิยมใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการสื่อความหมาย ไม่สามารถใช้ภาษาไทยได้ ยกเว้นประชากรบางส่วนในจังหวัดสตูล และสงขลา ที่นิยมใช้ภาษาไทยท้องถิ่น ในการสื่อความหมายในชีวิตประจำวันอยู่แล้วอีกทั้งผู้นับถือศาสนาอิสลาม เป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักธรรมคำสั่งสอนของศาสนาอย่างเคร่งครัดปฏิบัติศาสนกิจอยู่เป็นนิจและยึดถือศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคมการปฏิบัติทุกอย่างต้องยึดมั่นอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอานเป็นหลัก ซึ่งได้บัญญัติหลัก การต่างๆในการดำเนินชีวิตไว้อย่างสมบูรณ์ทุกประการ ส่วนทางด้านการศึกษา นั้นศาสนาอิสลามได้ให้ความสำคัญกับการศึกษามาก ดังนั้น จึงทำให้ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ต้องสนับสนุนละนิยามให้บุตรหลานของตัวเองมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของศาสนา เป็นอย่างดีจึงมีการให้บุตรหลานของตัวเองได้รับการเรียนรู้ความรู้ทางศาสนาและหลักธรรมคำสั่งสอนต่างๆจากผู้รู้ในสถานที่ต่างๆ เช่น ตามปอเนาะ ศาสนสถาน และตามบ้านผู้รู้จึงทำให้เกิดสภาพปัญหาทางการศึกษาดังที่ทางเขตการศึกษา 2 ได้สรุปไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2541 : 1-2)

1. มีการตั้งโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามขึ้นในหมู่บ้าน โดยทั่วไปดำเนินงานอย่างอิสระไม่ได้ขออนุญาตจัดตั้งให้ถูกต้องตามกฎหมาย ขาดการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดจากเจ้าหน้าที่ทางราชการ

2. ทำให้นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา ต้องเรียนหนักทั้งในโรงเรียนของรัฐและในโรงเรียนของเอกชนหลักสูตรก็ไม่สอดคล้องกัน เรียนทั้งภาษามลายู อาหรับ และ ภาษาไทย ทำให้การเรียนรู้อาหรับไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ทำให้ความรู้อ่อน สอบตกซ้ำชั้นมาก

3. ครูสอนศาสนาไม่มีความรู้ทางวิชาการศึกษา ไม่เข้าใจหลักการสอน จิตวิทยา การเรียนการสอน ไม่เข้าใจนโยบายการจัดการศึกษา ไม่มีใบอนุญาตการเป็นครูตามกฎหมาย

4. หลักสูตรและหนังสือเรียนต่างๆที่ใช้สอนกันอยู่นั้น ไม่สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และไม่เหมาะสมกับสภาพสังคม ความเป็นอยู่ของคนไทย

5. นักเรียนต้องเรียน ทั้งภาษาอาหรับ ภาษามลายู และภาษาไทย นับว่าเป็นภารกิจที่หนักเกินไปสำหรับเด็กในวัยนี้

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 จึงได้สร้างหลักสูตรใหม่ขึ้นให้เหมาะสมกับสภาพและความสอดคล้องความต้องการของท้องถิ่นกำหนดให้มีหลักสูตรอิสลามศึกษาขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษา ดังปรากฏในคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ วก. 930 / 2518 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2518 เรื่อง ให้มีการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา โดยมีโครงการหลักในการดำเนินงาน มีชื่อว่า โครงการจัดสอนศาสนาอิสลาม ในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งมีหน่วยงานรับผิดชอบอยู่ 3 หน่วยงานด้วยกันคือ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา สตูล และสงขลา โดยจัดทำการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 (ฝ่ายโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการเขต 2, ม.ป.ป. : 2-4)

การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา ยังประสบปัญหาพบว่า วิทยากรอิสลามศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตรในระดับพอใช้ การจัดทำสื่อการสอนใช้งบประมาณของโรงเรียน การสอนส่วนใหญ่ใช้วิธีบรรยาย การประเมินผลใช้วิธีการสังเกต (สมบุญ จารูวรรณ ,2530 อ้างถึงใน สำนักงานศึกษาธิการเขตการศึกษา 2, 2536 : 129-130)

ดังจะเห็นได้จากการศึกษาวิจัยของสุนทร ปิยะวสันต์ เรื่องการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ประสบปัญหาในการใช้หลักสูตร ปัญหาที่ประสบได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอ บุคลากรที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจ ระยะเวลาในการดำเนินงานไม่เพียงพอ ขาดแหล่งศึกษาค้นคว้า

ทางวิชาการ ขาดการนิเทศติดตาม ครูไม่เห็นความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการสอน สถานที่มีจำกัดและขนาดไม่พอเหมาะกับขนาดจำนวนนักเรียน ความรู้พื้นฐานของนักเรียนมีความแตกต่างกันมาก และจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาเริ่มมีมากเกินไป (สุนทร ปิยะวัฒน์, 2532 : บทคัดย่อ) จากรายงานการวิจัยของสุนทร ปิยะวัฒน์ เรื่องการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา ยังประสบปัญหาหลายด้านด้วยกัน ไม่ว่าจะปัญหาในการใช้หลักสูตรงบประมาณไม่เพียงพอ และขาดแหล่งศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ เป็นต้น

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นควรจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษา สภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในปัจจุบัน 4 ด้านด้วยกัน ได้แก่ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับ สภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาได้อย่างเต็มรูปแบบและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี

1.3 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบสภาพการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี
2. ทำให้ทราบปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี

3. ทำให้ทราบข้อเสนอแนะการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียน ประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะสภาพและปัญหาของการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานีเท่านั้น โดยศึกษาด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การแปลความหมายอายะฮ์อัลกุรอาน ผู้วิจัยจะยึดหนังสือพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมคำแปลเป็นภาษาไทยของสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย ซึ่งพิมพ์เผยแพร่โดยศูนย์กษัตริย์พะฮัด เพื่อการพิมพ์อัลกุรอานเป็นหลักในการแปล
2. เครื่องหมาย “.....” เป็นเครื่องหมายที่ใช้สำหรับการแปลความหมายของอัลกุรอานและอัลหะดีษ ตลอดจนคำพูดของนักวิชาการที่นำมาอ้างอิง
3. สัญลักษณ์ ﷻ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “สุบหานะฮ์ วะตะอาลา” ซึ่งมีความหมายว่า “พระองค์ทรงมหาบริสุทธิ์และสูงส่งยิ่ง” เป็นคำสุภาพที่มุสลิมใช้กล่าวยกย่องและสรรเสริญพระองค์อัลลอฮ์ หลังจากที่ได้เอนามพระองค์
4. สัญลักษณ์ ﷺ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “ศ็อลลัลลอฮุ อะลัยฮิ วะสัลลิม” ซึ่งมีความหมายว่า “ขออัลลอฮ์ทรงประทานความโปรดปรานและความสันติแก่ท่าน” เป็นคำสุภาพที่มุสลิมใช้กล่าวยกย่องท่านศาสดามุฮัมมัด หลังจากที่ได้เอนามของท่าน
5. การปริวรรตอักษรอาหรับเป็นอักษรไทยใช้กฎเกณฑ์ที่กำหนดโดยวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และการปริวรรตอักษรอาหรับเป็นอักษรอังกฤษใช้กฎเกณฑ์ที่กำหนดโดยห้องสมุดรัฐสภาประ เทศสหรัฐอเมริกา

1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีกรอบแนวคิดของการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดปัตตานีใน 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

สภาพการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่ผู้สอนปฏิบัติ เกี่ยวกับการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา ในปี 4 ด้านด้วยกัน ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งสามารถวัดระดับการปฏิบัติได้โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า

ปัญหาการเรียนการสอน หมายถึง อุปสรรคที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ในปี 4 ด้านด้วยกัน ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งสามารถวัดระดับปัญหาได้โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า

ผู้บริหาร หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนที่ได้รับแต่งตั้งให้บริหารงานในโรงเรียนประถมศึกษา

วิทยากรอิสลามศึกษา หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ทางศาสนา และมีความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้ดี ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากอำเภอจังหวัดได้รับการรับรองจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และผ่านการอบรมตามหลักสูตรการอบรม ที่สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ได้กำหนด และหมายรวมถึงข้าราชการครูที่มีความรู้ทางศาสนาอิสลาม ซึ่งได้ทำการสอนวิชาอิสลามศึกษาในโรงเรียนด้วย

วิชาอิสลามศึกษา หมายถึง เนื้อหาสาระของศาสนาอิสลามที่กระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติเป็นหลักสูตรอิสลามศึกษากำหนดให้สอนเป็นภาษาไทยประกอบด้วย 5 รายวิชา คือ หลักการศรัทธา ศาสนบัญญัติ ศาสนประวัติ จริยธรรม และอัลกุรอาน โดยให้ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่เปิดทำการสอนวิชาอิสลามศึกษาตามโครงการสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 หมายถึง เขตพื้นที่ที่มีหน้าที่ดูแลการจัดการศึกษาใน 4 อำเภอ ได้แก่ อ.เมือง อ.ยะหริ่ง อ.ปะนาเระ อ.หนองจิก

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 2 หมายถึง เขตพื้นที่ที่มีหน้าที่ดูแลการจัดการศึกษาใน 4 อำเภอ ได้แก่ อ.โคกโพธิ์ อ.มายอ อ.แม่ลาน อ.ยะรัง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 3 หมายถึง เขตพื้นที่ที่มีหน้าที่ดูแลการจัดการศึกษาใน 4 อำเภอ ได้แก่ อ.สายบุรี อ.ทุ่งยางแดง อ.ไม้แก่น อ.กะพ้อ